

נטילת

ארבעת

המינים

במחובר

לקרקע

יום שני א אלול
סוכה דף לג

אזטרפות אקבלת

החירוש היומי:

a8843414@gmail.com

ספק הפרי מגדים אם אפשר ליטול ד' מינים במחובר ודעת הצ"ח דשרי

כתב הפרי מגדים (א"א סימן תרנג סק"א): נסתפקתי, אתרוג והדס במחובר בעציץ מלא עפר וגדל שם, אי יצא ידי חובת לקיחה הואיל ומחובר הוא. וצ"ח הפמ"ג לדברי רש"י לקמן (לז: ד"ה הדס) על דין הגמרא המבואר שם: הדס במחובר מותר להריח בו, אתרוג במחובר אסור להריח בו. ופירש"י: לענין שבת נקט לה כל ימות השנה. ובפשטות הוכיח מדבריו שיוצא ידי חובתו במחובר.

ובצל"ח (קלא.) כתב בפשטות שאם מחזיק בידו ג' מינים ומין רביעי מחובר, אינו צריך לקוצצו אלא אפילו נטלו בידו במחובר למה לא יצא בו והרי לקחו בידו, ולקחתם כתיב.

קושיית האחרונים מדילפינן שחיטה מתלוש מקרא ד'ויקח את המאכלת'

ובספר כמו השחר מביא רבי נתן נטע לנדא מה שהעיר לו שאר בשרו החרף מ' יחזקאל לנדא שהקשה על דעת רבי יחזקאל לנדא בעל הצל"ח מדברי הגמרא בחולין (טז.): יתיב רב אחוריה דרבי חייא ורבי חייא קמיה דרבי ויתיב רבי וקאמר, מנין לשחיטה שהיא בתלוש, שנאמר (בראשית כב י) "ויקח את המאכלת לשחוט". הרי מפורש לכאורה שלשון 'לקיחה' היינו דוקא תלוש, ואם כן הוא הדין "ולקחתם" האמור גבי ארבעת המינים יתפרש בתלוש דוקא ולא במחובר.

ובאמת כבר העיר כן רבי מאיר אריק (מנחת פתים סימן תרנב ס"א) שלשון ולקחתם משמע תלוש ולא כדברי הצל"ח שולקחתם כתיב והרי לקחו בידו. וצ"ח אף הוא לדרשת חז"ל בחולין גבי שחיטה בתלוש דילפינן לה מקרא ד'ויקח את המאכלת'. וכן הוכיח מדברי הגמרא בחולין הבכורי יעקב (סימן תרנא סק"ל).

אמנם רבי נתן נטע דחה דימוים, שהרי על כרחך אין דין לקיחה ד'ויקח את המאכלת' ודין לקיחה ד'ולקחתם לכם' שווה. שהרי לגבי שחיטה אמרו בגמרא (חולין טז:) נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה, ואילו גבי לולב בודאי בעינן שיקח לידו את ד' המינים. וע"כ שאין דין לקיחה בארבעת המינים ודין לקיחה בשחיטה שווים זה לזה.

ויש להוסיף שבעיקר דין שחיטה בתלוש דילפינן לה מקרא דויקח את המאכלת, הסתפק בספר ברכת משה (פולאק) אם מותר לשחוט בקנה הגדל בעציץ נקוב, והיינו שכיון דהילפותא היא מלשון 'ויקח' דבר הניקח מיד ליד, ממילא עציץ נקוב שפיר חשיב דבר הניקח מיד ליד אף דהוי מחובר. ולפי זה לשון הגמרא "שהוא בתלוש" לאו דוקא, כי הרי מצאנו אופן של מחובר שיכול לשחוט בו דהיינו קנה הגדל בעציץ נקוב. ולפי זה גם אם תצדק הוכחת רבי יחזקאל לנדא משחיטה לאתרוג, עדיין יש לנו להכשיר נטילת ד' מינים המחברים בעציץ, כספק הפרי מגדים, כיון דשפיר מתקיים דין 'ולקחתם' בהכי.

צורת הדרשה מ"ויקח", מ"וילכו" או מ"מאכלת"

והנה הרש"ש (חולין שם) הקשה על לימוד חז"ל מהפסוק "ויקח את המאכלת" דהיינו דוקא בתלוש. שהרי מצינו בכמה מקומות לשון קיחה גם על מחובר, כמו "ויקח את כל ארצו מידו" (במדבר כא כו). וכן גבי מילה כתיב "ותקח צפורה צור" ולא מצאנו מי שלמד מכך למעט מילה במחובר כיון דכתיב לשון 'לקיחה', ופריעה תוכיח שהמנהג לעשותה בצפורן אף שצפורין חשיב מחובר.

ומכח קושיות אלו הכריח הרש"ש דט"ס הוא בגמרא, ודרשת חז"ל היא מהפסוק "ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו", ושם ע"כ לקיחה בתלוש היא שהרי 'וילכו' כתיב והליכה שייכת רק בתלוש. אך צ"ח שגם במדרש רבה מובאת דרשה זו על הפסוק "ויקח את המאכלת" וכדרשת הגמרא לפי הגירסא שלפנינו. ואמנם, הט"ז (יו"ד סימן ו סק"ה) כתב דויקח את המאכלת משמע דוקא דבר הניקח מיד ליד כמו מאכלת. ומשמע שלמד שהדרשה היא ממאכלת המפורשת בכתוב ולא מלשון לקיחה, ובזה מיושבת קושיית הרש"ש מהפסוק "ויקח את כל ארצו מידו".

ובספר נתן פרי לרבי נתן גשטטנר העיר שכל הוכחת רבי מאיר אריק מדין שחיטה למצות לולב, אינו אלא אם נפרש דרשת הגמרא כפשוטה מלשון 'ויקח' וכמו שדחה הרש"ש, אך לדברי הט"ז שהדרשה היא מלשון 'מאכלת' ודאי אין להביא משם ראיה.

והביא עוד, למה שכתב בנימוקי יוסף (ב"מ ל.) שכתב "שאע"פ שצריך לעיקר מצות נטילת לולב לעקרו מן הדקל, מ"מ העיקר הוא הנטילה". ומזה למד בדעתו שאינו יוצא במחובר. ויש לדון בדבריו, שהרי יש מקום לחלק בין ספק הפרי מגדים בנוטל עציץ מה שלא שייך בלולב [מבחינה מציאותית] וכפי שהעמיד אכן הפמ"ג את דבריו באתרוג והדס דוקא, ובין נטילה במחובר ממש, וכמו שכתב הברכת משה שבעציץ מתקיים טפי דין 'לקיחה', וא"כ לא למדנו מדברי הנימוקי יוסף אלא שמחובר ממש לא מהני אך עדיין אפשר להסתפק בדעתו מה דין עציץ.

דין כתיבה בגט נקוב וחילוק בין 'ולקחתם' ל'ונתן בידה'

ובבכורי יעקב כתב לגבי לקיחת עציץ נקוב והגבהתו, שלכאורה תלוי הדבר במחלוקת שהביא הבית יוסף (אבה"ע סימן קכד) לגבי פסול כתיבת גט על גבי עציץ נקוב. שדעת התוספות שממעטינן לה מקרא ד'ונתן

בידה" ואילו לדעת הרשב"א ממעטין לה מקרא ד"ספר". ואם כן נמצא שלדעת הרשב"א לא ממעטין לה מ"ונתן" כיון דשפיר חשיב נתינה ואילו לדעת התוספות לא חשיב נתינה.

ולפי זה כתב הערוך לנר שהוא הדין לענין לקיחה דארבעת המינים, לדעת התוספות לא חשיב נתינה וה"ה דלא חשיב לקיחה ולא יצא ידי חובתו, ואילו לדעת הרשב"א חשיב נתינה וגם חשיב לקיחה. אמנם דחה הבכורי יעקב, שיתכן שלא נחלקו אלא דוקא בגט דכתיב "ונתן בידה" וכיון דבעינן נתינה ליד סבירא להו לתוספות דבעצין אינו חשוב נתינה מיד ליד כיון דכל שעה מחובר הוא לקרקע. אבל בד' מינים שאין דין לקיחה ביד דוקא אלא לקיחה סתם בעינן, אפשר שאף לדעת התוספות חשיב לקיחה.

ועוד הביא בנדון זה סברא נוספת שהרי התורה אמרה שיקח פרי וענף ולא אילן, והמחובר לקרקע כקרקע דמי.

מחלוקת חכמים ורבי שמעון אם יכול לקרוא ביכורים במחובר

ובשדי חמד שהביא מהארחות חיים החדש לגאב"ד ספינקא שהביא ראייה נוספת לנדון זה מהמבואר במשנה בביכורים (פ"ג מ"א): כיצד מפרישין הביכורים, יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כו' קושרו בגמי ואומר הרי אלו ביכורים. ורבי שמעון אומר אעפ"כ חוזר וקורא אותם ביכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע.

ובביאור מחלוקתם כתב הברטנורא שם שחכמים דרשו לשון הכתוב "הנה הבאתי את ראשית פרי" שבהבאה דוקא הוא פרי, אף אם בשעת הפרשה אינו פרי. ואילו רבי שמעון דריש "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" מה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה פרי, דבשעת קריאת שם צריך שיהיו הפירות בתלוש כמו בשעת הבאה, עכ"ל. הרי מבואר שאף שלשון הכתוב הוא "ולקחת" מכל מקום אפילו לרבי שמעון בעינן לדרשה מיוחדת דומיא דהבאה. והנה התוספות יום טוב שם תמה על פירוש הרע"ב וכתב: ואינו יודע היכי מפיק ליה מפרי, דהא אף במחובר פרי הוא, ובפרט לאחר שנגמר בשולו. ובחידושי מהרי"ח העיר שלא על הרע"ב תלונתו כי אם על הר"ש שפירש כן בשם הירושלמי ועל הרמב"ם שאף הוא פירש כן.

תליית הפתחי שערים במחלוקת רע"ב ותוספות יום טוב אי פרי מחובר חשיב פרי

ומכל מקום מבואר שנחלקו הרע"ב והתוספות יום טוב אם מיקרי פרי במחובר אחר גמר פרי, דכן נקט התוספות יום טוב, ואילו הרע"ב סבירא ליה דלא הוי פרי רק בתלוש. ולפי זה כתב הפתחי שערים (סוכה מב.) שלכאורה יש לתלות הנדון אם יוצאים בלקיחת ד' מינים במחובר או לא במחלוקת זו, כי בקרא כתיב "פרי עץ הדר" ואם כן לדעת הברטנורא לא יצא ידי חובתו במחובר כיון דלא חשיב פרי, ואילו לדעת התוספות יום טוב דחשיב פרי, יצא ידי חובתו אף במחובר. אך כתב שם שסברא זו אינה שייכת אלא לגבי אתרוג אך לא לגבי לולב. אמנם הביכורי יעקב כתב אף הוא סברא כעין זה וכמו שנתבאר אך למד כן גם לגבי ענף ושאר מינים כיון דבמחובר הרי הוא כקרקע וקרקע לא קאמר רחמנא. ולמסקנא הסיק שם הפתחי שערים דנראה דאף לדעת התוספות יום טוב בביכורים דמיקרי פרי במחובר, מכל מקום כאן צריך לקיחה תמה וביד וממילא צריך שיהיה בתלוש, והניח בצ"ע. ומה שהזכיר שצריך שיהיה ביד יש לדון בזה וכמו שכתב הבכורי יעקב שיש מקום לחלק בין דין גט דכתיב ביה "ונתן בידה" לדין ד' מינים דלא בעינן אלא "לקיחה" בעלמא.

דעת רש"י שקציצת לולב דוחה את השבת מדין מכשירי מצוה

ורגילים להביא ראייה לנדון זה מדברי רש"י לקמן (מג.) שם מבואר בגמרא שלדעת רבי אליעזר מכשירי לולב דוחים את השבת, ופירש רש"י: כלומר, תיקוניה ואפילו לקוצו מן המחובר ולאוגדו. הרי לכאורה שפתי רש"י ברור מללו שחלק מתיקון ד' המינים הוא "לקוצו מן המחובר", מבואר שבאלו הכי אינו יוצא ידי חובתו. ובשדי חמד (מערכת הל' כלל קמא אות ח) הביא מספר ארחות חיים החדש שכתב בשם האדר"ת לתמוה דדברי רש"י אלו הם סתירה גלויה לדברי הצ"ח שכתב להדיא שבמצות לולב לא משכחת לה חילול שבת בגוף המצוה כי גם אם היה מחובר אין צריך לקוצו. אמנם כבר כתבו האחרונים לדחות ראייה זו, כי הרי אפשר להעמיד באופן שכל ד' המינים מחוברים וע"כ צריך לקצוץ ג' מינים כדי ליטלם זה עם זה. אך אין ראייה שבנוטל ג' מינים ומקרבים למין הרביעי, שצריך לקצוץ אף את המין הרביעי, כיון שיש חסרון בעצם במחובר.

ומכל מקום גם אם נביא ראייה מדברי רש"י נגד דברי הצ"ח, כבר דקדק בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן א) שאין מכאן ראייה לנדון הפרי מגדים. כי הרי הפרי מגדים נזהר מזה וצייר הספק בעצין מלא עפר, והיינו משום דאף שיכול לצאת ידי חובתו במחובר מכל מקום הגבהה בעינן, ואילו רש"י איירי בלולב המחובר לקרקע שע"כ צריך לקצוץ.

וכפי המבואר מפשטות דברי רש"י שאין יוצא ידי חובתו בד' מינים מחוברים, כך משמעות לשון רש"י בסוגייתנו. דכך אמרו בגמרא (לג.): תני עולא בר חנינא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר. בעי רבי ירמיה נקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה ביו"ט מהו. ופירש רש"י (ד"ה ועלתה) משנאגד, דבתלוש נמי סלקא ביה. וכבר עמדו המפרשים לפרש מדוע העמיד רש"י את ספק הגמרא בנאגד דווקא. ומכל מקום מחמת שהעמיד רש"י הסוגיא בנאגד הוסיף רש"י וכתב שבתלוש נמי סלקא ביה, ולכאורה מבואר להדיא בדעת רש"י שלא שייך דין נאגד היינו שעומד למצוותו אלא בתלוש דוקא וכמשמעות דברי רש"י לקמן.

אמנם כבר בראשית הדברים הזכרנו את ציונו של הפמ"ג לדברי רש"י לקמן (לז): ושפשטות כוונתו שדעת רש"י שיוציאין ידי חובת ד' מינים גם במחובר.

החידוש היומי הקדוש
לזכות

החפיצה בעילום שמה
לזיווג הגון בקרוב

לתרומות והנצחות נא
לפנות למייל המערכת